

## RECENZE

**Beňa, J.: Slovensko a Benešove dekréty. Belimex, Bratislava, 2000, 109 str. + dokumenty, ISBN 80-89083-22-6.**

doc. JUDr. Ladislav Voják, CSc.\*

\* Katedra dějin státu a práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno

Dekréty, které v letech 1940-1945 vydával nejedříve v exilu (za spoluúčasti vlády, Státní rady a Právní rady) a pak na osvobozeném území obnovené Československé republiky (spolu s vládou, případně i Slovenskou národní radou) prezident republiky dr. Edvard Beneš, se v posledních letech staly nejen předmětem politických spekulací, ale též vážného zájmu historiků. V září letošního roku rozmnožil řadu prací věnovaných této problematice také přední slovenský právní historik doc. JUDr. Jozef Beňa, CSc. Soustředil se při tom na uplatnění prezidentských dekretů na Slovensku a v souvislosti s tím se pochopitelně věnoval též nařízením Slovenské národní rady, která upravovala obdobnou problematiku a na Slovensku platila místo některých dekretů.

Autor v práci nejdříve stručně osvětlil poměr prezidentských dekretů a nařízení Slovenské národní rady. Pak se zaměřil na dekrety prezidenta republiky - legalitu jejich vydávání a nejdůležitější dekrety věnované trestněprávnímu postihu Němců, Maďarů a kolaborantů, zásahům proti jejich majetku a úpravě státního občanství. Charakterizoval při tom i ty dekrety, které nebyly vydány po dohodě se Slovenskou národní radou a které se tedy na Slovensku neuplatňovaly. V souvislosti s dekrety pojednal též o odsunu Němců a kontroverzním zákonu č. 115/1946 Sb. o právnosti jednání souvisících s bojem o znovunabytí svobody Čechů a Slováků. Kritizoval také některá ustanovení česko-německé deklarace z roku 1997.

V další části se soustředil na nařízení Slovenské národní rady, která upravila zásahy do majetkových poměrů Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů, otázku národní správy a trestněprávní postih Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů. Nemohl pominout ani specifickou formu evakuace a odsunu Karpatských Němců, výměnu obyvatelstva s Maďarskem a obnovení občanských práv maďarského obyvatelstva ČSR. Výklady o retribučním nařízení (nařízení SNR č. 33/1945 Sb.n.SNR o potrestání fašistických zločinců, okupantů, zrádců a kolaborantů a o zřízení lidového soudnictví) při tom poněkud nelogicky začlenil do oddílu Majetkové opatření.

V poslední části se zabýval otázkami platnosti a účinnosti dekretů prezidenta republiky a příslušných nařízení Slovenské národní rady v současné době a jejich souladem s normami Evropské unie. Dospěl při tom k závěru, že „nemožno nás teda donútiť k zrušeniu legálnych a legitímnych dekretov prezidenta ČSR a nariadení SNR ex tunc ... ani ex nunc... Popreli by sma tým svoje legitímne národnostátne záujmy, platné vnútroštátne právo, historickú spravodlivosť

a nie je to potrebné a primerané ani z hľadiska komunitárneho práva. Obnova pôvodného právneho stavu v čase ich vzniku, príp. v neskoršom čase, by bola v rozpore so základným právnym princípom demokratických právnych poriadkov, princípom právnej istoty.“ V závěru se zamýšlel nad vinou příslušníků německé a maďarské menšiny a adekvátností československých opatření vůči nim. Pokusil se také zformulovat poučení z vývoje na konci třicátých a na začátku čtyřicátých let minulého století, do něž se mu však bohužel vloudila formulační nepřesnost (věta na str. 108-109).

Druhou polovinu recenzované knihy tvoří dokumenty. Čtenář tu najde vybrané prezidentské dekrety, zákon č. 115/1946 Sb., vybraná nařízení SNR, mezinárodní dokumenty souvisící s postavením československých Němců a Maďarů po skončení války (od Mnichovské dohody po mírovou smlouvu s Maďarskem z roku 1947), vyhlášení Slovenské národní rady k odsunu slovenských Němců z roku 1991 a také Usnesení Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR z dubna 2002 k poválečným zákonům a dekretům prezidenta republiky.

Práce J. Beni je psána jako zanícená polemika se současnými kritiky dekretů prezidenta republiky. Proto se jím autor nevěnoval v plné šíři, ale soustředil se na skupinu těch, které napadají někteří němečtí, rakouští a maďarští činitelé a tvrdě - a často ahistoricky - kritizují i někteří čeští publicisté a historici. Odtud zřejmě pramení i autorovo zužující dělení dekretů na trestněprávní (retribuční), vyvlastňovací (konfiskační) a upravující státní občanství (repatriační), které odhlíží od skutečnosti, že řada z nich upra-

---

vovala další důležité stránky obnovy československého státu (budování státního aparátu a hospodářských, školských, kulturních a jiných institucí, daně, poplatky, platy atd.). Autorova argumentace je při jejich obhajobě velmi rasantní a některá jeho tvrzení diskutabilní. Zejména tu však zase vyvstává problém, na který jsem v tomto časopise upozorňoval již v souvislosti s jinou prací: opatření proti Němcům, Maďarům, zrádcům a kolaborantům byla revoluční, proto právní předpisy, do nichž byla vtělena, musíme posuzovat především z tohoto hlediska. Nemusíme se bát přiznat, že vše přesně nezapadá do šablon fungování stabilizovaného právního státu na začátku 21.

století a hledat pro to právní zdůvodnění. Mimořádná situace si vyžadovala mimořádné kroky, pro jejichž ospravedlnění stačí dokázat, že se jejich iniciátoři snažili v rámci dobových možností co nejvíce držet principů, o něž se opíral právní řád první republiky, případně právní řády demokratických států tehdejší doby. Na druhé straně však nemá cenu bagatelizovat skutečnost, že v poválečné atmosféře některé předpisy svou dikcí umožňovaly snadné zneužití (zejména zákon č. 115/1946 Sb., pokud jde o akty „spravedlivé odplaty“ po porážce nacistického Německa) a že československé orgány jejich vyslovená zneužití často připustily.